

Şiîliğin Doğuşu Nasıl Olmuştur?

Bu sorunun cevabını vermek için, tarihin perdelerini biraz aralayacak ve gerçek vak'alarla aramıza giren sisleri dağıtmaya gayret edeceğiz. Bunun için de İslâm'ın ilk inkişaf dönemlerinden kısaca bahsedeceğiz.

En büyük hidâyet meş'alesi olan Kur'ân-ı Azîmüşşân'ın nazil olmasıyla bütün insanlık âleminde yepyeni bir devir başlamıştı. İnsanlar, kalb ve ruhlarının fitrî ihtiyacı olan **Hak Dine** kavuşma sevinci içinde idiler. Şirkten tevhide, zulmetten nura, hurafelerden hakikata, cehâletten marifete kavuşmuşlardı. Kur'an'ın hayatdar prensipleri onları her an maddî ve manevî kemalâta doğru götürüyordu. Dünün bedevî insanları, artık âleme medeniyet dersi verecek hâle gelmişlerdi. Müslümanlar göz kamaştıracak bir gayret ve himmetle, bütün insanlık âlemine iman ve irfan nurlarını neşrediyorlardı. Yapılan bütün zulüm ve işkencelere, hile ve ihanetlere, oynanan bütün oyunlara rağmen, bu hidâyet nurunun altına giren insanlar, günbegün artıyor ve kuvvetleniyorlardı. Artık Hak Din büyük bir şa'saa ile parlıyor, terakki ve teali ediyordu. İslâmiyet gönüllerde taht kura kura yayılıyor; imanın küfre, Hakk'ın bâtıla, tevhidin şirke ve adaletin zulme galib geleceğinin emareleri ufukta görünüyordu.

Nitekim, öyle de oldu. Resûl-i Ekrem Efendimizin devr-i saadetlerinde İslâmiyet; **Mekke**, Medine, Hicaz ve civar bölgelerde mutlak hâkimiyetini kurdu. Artık cehâlet ve zulmet devri, yerini saadet ve nûr devrine bırakmıştı.

Hz.Ebû Bekir ve Hz.Ömer (R A) devirlerinde kısa zaman içerisinde yapılan emsalsiz fütuhatlarla Suriye, Mısır, Irak ve İran'ın fethine muvaffak olundu.

Bu harikulade inkişaf, İslâm düşmanlarının, bilhassa Yahudilerin[1] hased ve kinlerini kabarttı.

Yahudiler tarih boyunca nifak ve ihtilâf çıkarmada ve ehl-i hakkı bölüp parçalamada mehareket kesbetmiş densus bir millettir. İlâhî iradeye her devirde karşı çıkmış, kendi peygamberlerini katletmekten çekinmemişlerdir. Bunlar her çeşit ihtilâli tezgâhlayan ve bütün ifsat komitelerini sevk ve idare eden, beşerin huzur, ahlâk ve itikadını bozmayı baş gaye edinen muzır bir millettir. Münafıklık, riyakârlıkta hiçbir kavim bunlara ulaşamamıştır.

Bir ayette meâlen şöyle buyrulur:

“(Ey Muhammed!) İman edenlere düşmalık etmede insanların en şiddetlisinin Yahudiler ile Allah’a ortak koşanlar olduğunu görürsün .Yine onların iman edenlere sevgi bakımından en yakınının da Hristiyanlar olduğunu görürsün. Çünkü onların içinde keşişler ve

---

rahipler vardır. Onlar büyüklükte taslamazlar." [2]

Bunlara, "**insanlık âleminin nefs-i emmâresi**" denilse yeridir. Kur'an'ın:

"İşte üzerlerine zillet ve yoksulluk damgası vuruldu."[3]

âyetiyle Yahudiler , kıyamete kadar üzerlerinden silip atamayacakları bir zillet ve meskenet damgasını yemişlerdir.

Yahudiler, İslâmiyetin kısa zamanda gösterdiği büyük inkişaf karşısında dehşete kapılıyor ve beyinleri çatlayacak gibi oluyordu. Üstelik birçok Yahudi cemaatlerinin İslâm'a girişi de onları büsbütün çıldırtıyordu. İslâmiyetin bu hızlı ve parlak yayılışı mutlaka durdurulmalıydı. Bu gidişle İslâmiyet bütün dünyaya yayılacak ve Yahudilik yeryüzünden silinip gidecekti. Birkaç bin senelik Yahudi varlığı artık son bulmuş olacaktı. Yahudiler vaktiyle, yani İslâmiyetten 6.5 asır önce de Hristiyanlığın zuhuru ile böyle bir **yok oluş tehlikesi** geçirmişlerdi. Önce, Hristiyanlığı ortadan kaldırmak için büyük gayret göstermişler, daha sonra bu yeni dinin mensuplarını kuvvetle mağlûb edemeyeceklerini anlayınca hile ve desise yoluna başvurmuşlardı. Şöyle ki:

Hristiyanlığın esas temellerini yıkarak onun yerine kendi uydurma hurafelerini ikame etmek üzere âlim ve feylesof bir Yahudi olan **Saul**'u sahneye çıkardılar. Bu zeki Yahudi beyi, güya Hristiyanlığı kabul ederek **Pavlos** ismini aldı ve kiliseye çekilerek uzun müddet inziva hayatı yaşadı. Hristiyan dininin icablarını harfiyyen yerine getiriyor ve gitgide halkın itimadını kazanıyordu. Sonunda Hristiyanların hüsn-ü zannına o derece mazhar oldu ki, kendisine bir havari gibi hürmet etmeye başladılar. Pavlos, bu hüsnî zannı, Hristiyanlığı bozmakta çok derras bir şekilde kullanmasını bildi. Hz.İsa (AS) ile görüştüğüne ve O'ndan talimat aldığına halkı inandırmayı başardı. Kesif ve plânlı gayretleri sonunda, Hristiyanların hem itikad, hem de ibadetlerini hakikattan saptırmaya ve birtakım bâtil mezheb ve fırkaları ortaya çıkarmaya muvaffak oldu[4]. Artık **tevhid**'in yerini **teslis** almış, yani Hristiyanlar bir tek Ma'bûd'a bedel, Hz.İsa ve Hz.Meryem'e de ulûhiyet isnad etmeye başlamışlardı.

Fakat, Yahudilerin İslâmiyetin hızla yayılışı karşısında maruz kaldıkları tehlike, eskisinden çok daha büyüktü. Yahudilerin bu yeni dine mukavemetleri imkânsızdı. Çünkü, İslâmiyetin gelişme istidadı fevkalâde idi. Zira, İslâm dini akla, mantığa muvafık olduğundan kalblere te'sir ediyor; sadece Yemen Yahudilerinin değil, bütün İsrâiloğullarının, doğup yükselmekte olan bu İslâm güneşi karşısında eriyebilecekleri muhakkak görünüyordu. Öyle ise, ne pahasına olursa olsun buna mani olunmalıydı.

Vaktiyle, Hristiyanlara karşı tezgâhlanan oyunun, şimdi Müslümanlara karşı oynanması lâzımdı. Uzun müzakerelerde bulundular ve sonunda Medine'de **İbn-i Sebe**'yi[5] sahneye çıkardılar.

İbn-i Sebe, tahribat programını başlıca iki esas üzerine bina etti. İlk olarak, Müslümanlar arasında ihtilâf çıkarmakla, İslâm'ın inkişafına mani olacak; ikinci safhada İslâmî inanç ve itikada hurafeler katarak, onlar arasına, kıyamete kadar sürecektir bir fikir ayrılığı sokacaktı. Bu iki hedefin tahakkuku için komiteler kuracak ve onlar vasıtasıyla Müslümanlar arasındaki birlik ruhunu, muhabbet, uhuvvet gibi manevî rabitaları zayıflatarak ortadan kaldırmak üzere yoğun faaliyet gösterecekti. Herbir ifsat merhâlesinin arkasından hemen durum değerlendirmesi yapılacak, plânlanan hedeflerle alınan neticeler kontrol edilecek, değişen ve gelişen şartlar altında yeni hedeflerin tahakkuku için yeni plânlar yapılacak ve tatbik sahasına sokulacaktı.

İbn-i Sebe ve arkadaşları halkın üzerinde te'sir icrâ edebilmek için hâlis bir Müslüman, muttaki bir mü'min kılığına girme kararı aldılar. Bu safhada, İbn-i Sebe, rolünü emsalsiz bir biçimde oynamayı başardı. Sabah namazlarında herkesten önce mescide gidiyor, yatsıda herkesten sonra mescidi terk ediyordu. Çokça namaz kılıyor, ekseri günler oruç tutuyor ve daima zikirle meşgul oluyordu. Gittiği her yerde çekici ve câzib konuşmalar yapıyor ve kendisini İslâm'ın en hâlis ve sâdık bir fedaisi gibi gösteriyordu. Sahâbelerle, bilhassa Hz. Ali ile bol bol sohbet ediyor, onlara itimad telkin ediyordu. Bir taraftan fazilet ve takvâsını halka gösterirken, diğer taraftan da etraflıyla uyum te'min edemeyen gayr-i memnun kimseleri buluyor ve onlarla gizliden gizliye diyalog kuruyordu. Bu tiplerin bir kısmını **makam ve mevki hırsından**, bir kısmını **şahsî garazdan**, bir diğer kısmını da **soy-sop üstünlüğü damarından** yakalayıp kendine bağlıyor ve onları birer problem insan hâline getiriyordu.

Daha sonra, faaliyetlerini Medine dışına taşırmaya ve daha önce buralara göndermiş olduğu adamlarıyla temaslar kurup halkı hilâfet aleyhinde kıskırtmaya karar verdi. O günkü içtimaî bünye de, maalesef, bu yıkıcı fikirlerin yayılmasına oldukça muvafık idi. Devlet aleyhinde istismar edilebilecek hususlar vardı. Bunlardan birisi **Haşimilik - Emevilik rekabetiydi**. Devlet adamlarının ekserisinin Emevîlerden olması, Haşimîler için bir huzursuzluk kaynağı, dolayısıyla da önemli bir tahrik unsuruydu. İstismar edilebilecek bir diğer husus da; **devlet işlerinde Ensâr'dan çok, Muhâcirlerin vazife almış olmasıydı**.

İbn-i Sebe, bu ve benzeri bütün fırsatları değerlendirmek üzere seyahata çıktı. Önce Basra'ya gitti. Burada daha önce yerleştirdiği komitacıları vasıtasıyla devletten memnun olmayan kişilerle temaslar kurdu. Yaptığı faaliyetler, Vali Abdullah bin Amr'ın dikkatini çekince Küfe'ye geçti. Burada da bir kısım halkın idare aleyhinde olması, İbn-i Sebe'nin işini daha da kolaylaştırdı ve kısa zamanda komitacılarını gerekli biçimde organize ederek Şam yolunu tuttu. Şam'da aradığını bulamadı. Zira, devlet işleri yolundaydı ve istismar edebileceği fazla bir mevzu yoktu. Buradan Mısır'a gitti. Aradığı şartları maalesef burada fazlasıyla buldu. Çünkü, muhtelif

---

sebeblerle devlet idarecileri aleyhinde bulunan çeşitli gruplar, burada toplanmışlardı.

İbn-i Sebe dağınık halde bulunan bu grupları büyük gayretler sonunda bir çatı altında toplayarak, onları Hz.Osman'a (R.A) karşı harekete hazır hâle getirdi. Bu merhâleden sonra, Hz.Osman (R.A) aleyhinde tanzim ettiği bir dizi iftira listesini, diğer İslâm vilâyetlerindeki adamlarına göndererek, Halife'ye karşı bir kıyam hareketi başlatmak üzere yeni ve yoğun bir faaliyetin içine girdi ve adamlarına şu talimatı verdi:

"İşe, bütün devlet erkânını kötölemekle başlayın. Kendinizi de 'emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i ani'l-münker' ile meşgul gösterin. Halkın hürmet ve muhabbetini kazanın."

Kendisi de çeşitli vilâyetlere ve bilhassa Basra ve Kûfe'ye sürekli olarak mektuplar gönderiyordu. Bu mektuplarda idari ve siyasî mes'eleler, yalan ve iftiralarla abartılıyor, Hz.Osman ve valilerinin halka zulüm ve gadrettiği ve bütün vilâyetlerin müthiş bir kargaşa içinde bulunduğu imajı veriliyordu. Maksat, Medine dışındaki diğer bölgelerin İslâmî çizgiden gittikçe uzaklaştığı, anarşinin bütün İslâm beldelerinde yaygınlık kazandığı kanaatini halka telkin etmek, halifenin bu mes'elelere karşı lâkayd ve âciz kaldığını zihinlere yerleştirmekti.

Fitne ve fesat haberleri Medine'ye ulaşınca Hz.Osman (R.A), Hz. Ali'nin de yardımıyla, durumun tedkiki için çeşitli vilâyetlere güvenilir ve itibarlı hey'etler gönderdi. Bu hey'etler, durumun propaganda edildiği gibi olmadığı, aksine bütün ülkede huzur ve sükûnun hâkim olduğunu müşahede ederek raporlarında belirttiler. Hz.Osman (R.A), hey'etlerin bu raporları ile de iktifa etmedi ve bütün valileri istişare için Medine'ye çağırdı. Onlarla müşaverede bulundu. Gerçekten ortada önemli bir problem yoktu. Yine de tedbir olarak valileri, halka iyi muamele etmeleri yolunda ikaz etti. Ancak fitne durmuyordu. Çünkü, düşman gizli ve sinsi idi ve çok plânlı çalışıyordu. Ortada, üzerine yürünülebilecek açık bir cephe mevcut değildi. Halk, her gün biraz daha fitnenin içine itiliyordu.

İbn-i Sebe, bu çalkantılar sırasında, ***Şîliğin*** ilk çekirdeği olan ***Sebeiyye mezhebini*** kurdu[6]. Böylece, tasarladığı hainâne plânını gerçekleştirirmede büyük bir adım atmış oluyordu. Bu mezheb, istikbâlde İslâm'ı parçalayacak fırkaların temelini teşkil edecekti.

İbn-i Sebe, Mısır'da kurmuş olduğu bu mezhebine yeterince taraftar buldu ve onları Hz.Osman (R.A) aleyhine tam manâsıyla şartlandırdı. Şimdi sıra yeni bir halife adayı tesbit ederek Hz.Osman'ı (R.A) katletmeye gelmişti. Bu noktada şöyle bir plânla işe başladı:

"Hz.Osman kusurlu ve hatalı bir insandı. O'nun yerine gelecek kimse de hatalı bir insan olursa problemlere çözüm getirilemez; zulmün, haksızlığın önü alınamazdı. O halde en mühim mes'ele, O'nun yerine gelecek kişinin hatadan salim, masum bir insan olmasıydı. Bu masum insan ise, çocukluğundan beri Hz.Peygamber'in (SAV) murakabesi altında yetişen, O'nun terbiyesiyle olgunlaşan ve O'nun ilmine ve kemaline vâris olan Hz. Ali'den başkası olamazdı. Her peygamberin bir veziri olduğu gibi, Hz. Ali de Hz.Peygamber'in veziriydi Hz.Ebû Bekir, Hz.Ömer ve Hz.Osman, O'nun bu veraset hakkını gasbetmişlerdi..."

İbn-i Sebe bu dâvasını kuvvetlendirmek için, Hz. Ali'yi (RA) eski masal kahramanları gibi gösteriyor, birtakım hurafe ve hikâyelerle O'nun, insanüstü bir varlık olduğunu telkin ederek, etrafındaki insanları gitgide birer Hz. Ali meczubu hâline getiriyordu.

İbn-i Sebe, plânlarını merhâle merhâle icra sahasına koymaktaydı. Şimdi sıra güya Hz. Ali'nin (R.A) hakkını almaya gelmişti. Bunun için de şu telkin metodunu uyguladı:

Her peygamberin bir vasisi vardır. Hz.Peygamber (S.A.V), Hz. Ali'yi (R.A) vasi tayin etmiştir. Hz.Peygamber'in bu vasiyetini yerine getirmemek kadar büyük bir cinayet olamaz. Hem Hz.Peygamber (S.A.V), Hz.İsa gibi tekrar yeryüzüne geri gelecek ve "Niçin vasiyetimi yerine getirmediniz?" diye bizden hesap soracaktır. O zaman hepimiz mahcup olacak ve hüsrana uğrayacağız...[7]

Bu gibi telkinlerle, çevresindeki insanların his ve heyecanlarını, arzu ettiği noktaya getirince Medine'yi basıp Hz.Osman'ı (R.A) öldürmeye karar verdi. İbn-i Sebe, hacca gidiyormuş gibi yaparak harekete geçirdiği adamlarını Medine yakınındaki Merve'de topladı. İlk fırsatta Medine'ye girecekler ve Hz.Osman'ı öldürmek için çareler arayacaklardı.

Katlin, Haşimîler tarafından yapıldığı intibainı vermek için de Mısırlılar Hz. Ali'nin (R.A) etrafında toplanacaklar ve güya Hz. Ali'nin (R.A) hakkını müdafaa edeceklerdi. Tâ ki, Emevîlerle Haşimîler karşı karşıya gelsinler ve böylece dahilî harbler başlasındı.

İbn-i Sebe, daha önce Basra, Mısır ve Küfe gibi merkezlerdeki adamlarına **Hz.Âişe, Hz. Ali, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr**'in (R.A) imzalarıyla uydurma mektuplar göndermiş ve onlardan güya Hz.Osman'ın hilâfetten uzaklaştırılmasını istemişti. İbn-i Sebe'nin komitecileri bu mektuplarla birçok insanları ifsat ettiler. Böylece kuvvetlendiler ve yola çıkarak İbn-i Sebe'nin grubuna Medine yakınlarında iltihak ettiler. Bu yeni kuvvetlerle İbn-i Sebe'nin eşkiyaları üç bin civarına erişmiş oluyordu.

Mısırlılar Hz. Ali'ye, Basralılar Hz.Talha'ya ve Kûfeliler de Hz.Zübeyr'e başvurarak: "Mektuplarınızı okuduk; Osman'ı hal' edip ümmeti salâha çıkarmak ve sizi devletin

---

başına getirmek istiyoruz," dediler. Onlar da, kendileri tarafından böyle bir mektubun yazılmadığını, işin içinde bir nifak olduğunu söyleyerek, hemen memleketlerine dönmelerini tavsiye ettiler. İsyancılar bu defa Hz.Osman'ın yanına gittiler. Bunun üzerine, Hz.Osman, Hz. Ali'nin de yardımıyla, asileri ve bütün Medinelileri mescidde topladı. Herkesin şikâyetini dinledi. Onlara:

"Şikâyetlerinizi nazara alacağız, hatâ telâkki ettiğiniz mes'eleleri tashihe gayret edeceğiz. Müsterih olun..."

dedi. Bu arada asiler, Mısır valisinin azlını istediler. Hz.Osman (RA) "**vali olarak kimi istediklerini**" sordu. Onlar da: "*Ebû Bekir'in oğlu Muhammed'i isteriz.*" diye karşılık verdiklerinde, Hz Osman teklifi kabul etti ve hemen tayin emrini Muhammed'e verdi. Neticede bütün taraflar mutmain olarak geri dönmeye başladılar. İbn-i Sebe, bu durumdan fazlasıyla rahatsız oldu. Geri dönmekte olan Mısır kabilelerini tekrar Medine'ye döndürmek ve mütecaviz bir hâle getirmek için şeytanî bir plân hazırladı. Mısır valisine hitaben, Hz.Osman (RA) adına bir mektup yazdı: Mektuba, Hz.Osman namına sahte bir mühür basıp, fedailerinden birine vererek kabile arkasından yola çıkardı. O da devesiyle kabileye yetişerek, plân gereği şüpheli hareketlerle nazar-ı dikkati kendisine çekti. Neticede kabiledekiler bu adamdan şüphelenerek onu yakaladılar ve mektubu ele geçirdiler. Zaten onun istediği de bu idi.

Mektupta Mısır valisine hitaben, "**Bu âsiler geldiği zaman elebaşlarını öldür ve gerisini de hapset.**" diye emredilmişti. Bu mektubu dinleyen mütecavizler birden şoke oldular ve yeniden galeyana gelerek tekrar Medine'yi bastılar. Hz. Ali, Hz.Zübeyr ve Hz.Talha'nın hâdiseyi yatıştırma gayretlerine rağmen, sonunda Hz.Osman'ın evini bastılar ve kendisini Kur'an okurken şehid ettiler.

Hz.Osman'ın katili Yemenli bir Yahudi olan **el-Gafikî** idi. **Hz. Osman'ın şehadetiyle İbn-i Sebe, dâvasında büyük bir merhâle katetmiş oluyordu.** Artık nifak tohumları meyvelerini vermeye başlamıştı. Bu elîm hâdis e Müslümanların İslâm dinini başka ülkelere ulaştırmalarına engel oldu. **İslâm'ın fütihat ve tebliğ devri kapandı, bir tevakkuf ve keşmekeş devri başladı.**

Bu merhâleden sonra İbn-i Sebe, Haşimîlerle Emevîleri karşı karşıya getirmek için yeni bir plân hazırladı. Hz.Osman (RA) Emevî, Hz. Ali (RA) ise Haşimî olduğu için, Hz.Osman'ı, Hz. Ali'nin öldürttüğünü ve O'nun yerine geçmek istediğini etrafa gizlice yayarak Emevîleri tahrik etti. İbn-i Sebe, bir taraftan Hz. Ali'ye bu çirkin iftirayı yaparken, diğer taraftan O'nun halife olması için açıkça gayret gösteriyor, böylece halkın bu iftiraya kanmasını sağlamaya çalışıyordu.

Bu maksatla, Mısır'dan gelen kabilelerden, Yahudi asıllı **İbn-i Meymun** riyasetinde bir

---

hey'et seçerek Hz. Ali'nin (RA) huzuruna gönderdi. Hey'et Hz. Ali'ye: "*Malûmunuz olduğu üzere, bu ümmet başsız kalmıştır. Halifeliğe de en lââyık sizsiniz. Sizden bu vazifeyi deruhte etmenizi istiyoruz.*" dediler.Hz. Ali (RA) bu teklifi reddederek, onları evinden kovdu.

Hz. Ali'den (RA) böyle bir cevap alınması üzerine Kûfelilerden bir hey'eti Hz.Zübeyr'e ve Basralılardan bir hey'eti de Hz.Talha'ya gönderdi. Hz.Zübeyr ve Hz.Talha da, Hz. Ali gibi bunların hilâfet tekliflerini reddederek, huzurlarından kovdular.

İbn-i Sebe, onlardan da istediğini elde edemeyince bu defa mütecavizleri sevk ve idare eden Yahudi Gafikî'ye şu talimatı verdi:

"Medinelileri mescide toplayınız ve onlara hemen kendilerine bir halife seçmelerini söyleyiniz. Aksi takdirde hepsini kılıçla tehdit ediniz..."

Gafikî başkanlığındaki âsiler, bu emir mucibince Medinelileri mescide toplayarak onlara: "*En kısa zamanda kendinize bir reis seçiniz. Şayet siz bugün bu vazifeyi yapmazsanız, Ali, Zübeyr ve Talha da dahil olmak üzere hepinizi kılıçtan geçireceğiz,*" dediler.

Bu tehdidi dinleyen Medine halkı, Hz. Ali'nin (RA) huzuruna çıkarak, O'ndan halifeliği kabul etmesini istirham ettiler. Hz. Ali de bu karışık durumu göz önünde bulundurarak vazifeyi, hiç istemediği hâlde, kabûle mecbur oldu.

Az zaman sonra Hz. Talha ve Hz. Zübeyr (RA) Hz. Ali'ye (RA) giderek, O'ndan, kitabın hükmünü icra etmesini ve Hz.Osman'ın katillerinin cezalandırılmasını istediler. Hz. Ali onlara hitaben:

"Haklısınız; fakat devlet henüz asileri tam manâsıyla sindirmiş değildir. Onun için devletin hâdiselere hâkim olmasını beklemek gerekir..." dedi.

Hz. Ali (RA), suçluların tek tek belirlenerek sorguya çekilmelerini ve gerekli cezaya çarptırılmalarını istiyordu. Hz.Âişe, Hz.Zübeyr ve Hz.Talha (RA) ise, şu fikirdeydiler: "Fitne büyümüş, devleti hedef almış ve halife şehid edilmiştir. Mes'ele sadece Hz.Osman'ın katilinin bulunması değildir. Bu fitne hareketine katılanların çoğunun öldürülmesi gerekir. Bu sebeble, âsiler hemen cezalandırılmalıdır."

Hz. Ali (RA), ... Kur'an'ın nassından hareket ile

"Birinin hatasıyla başkasının mesul olamayacağı." [8]

görüşünü ileri sürerek, onların bu fikrine iştirak etmedi.

Bediüzzaman Hazretleri bu içtihad farkını şöyle izah eder:

"Cemel Vak'ası denilen Hazret-i Ali ile Hazret-i Talha ve Hazret-i Zübeyr ve Âişe-i Sıddîka (rıdvânullahi teâlâ aleyhim ecmaîn) arasında olan muharebe, adalet-i mahzâ ile adalet-i izafiyenin mücadelesidir. Şöyle ki:"

"Hazret-i Ali, adalet-i mahzâyı esas edip Şeyheyn zamanındaki gibi o esas üzerine gitmek için içtihad etmiş. Muârizları ise, Şeyheyn zamanındaki safvet-i İslâmiye adalet-i mahzâya müsait idi; fakat mürur-u zamanla İslâmiyetleri zayıf muhtelif akvam hayat-ı içtimaiye-i İslâmiyeye girdikleri için, adalet-i mahzânın tatbikatı çok müşkül olduğundan, "ehvenüşşerri ihtiyar" denilen adalet-i nisbiye esası üzerine içtihad ettiler. Münakaşa-i içtihadiye siyasete girdiği için muharebeyi intac etmiştir. Madem sırf lillâh için ve İslâmiyetin menâfii için içtihad edilmiş ve içtihaddan muharebe tevellüt etmiş; elbette hem katil, hem maktul, ikisi de ehl-i Cennettir, ikisi de ehl-i sevaptır diyebiliriz. Her ne kadar Hazret-i Ali'nin içtihadı musîb ve mukâbilindekilerin hata ise de, yine azâba müstehak değiller. Çünkü, içtihad eden, hakkı bulsa iki sevap var; bulmazsa, bir nevi ibadet olan içtihad sevabı olarak bir sevap alır, hatasından mazurdur. Bizde gayet meşhur ve sözü hüccet bir zât-ı muhakkik, demiş ki:"

" Sahâbelerin muharebesinde kıyl ü kıl etme. Çünkü kem kâtil ve hem maktul ikisi de ehl-i Cennettirler."

"Adalet-i mahzâ ile adalet-i izafiyenin izahı şudur ki:"

"Kim bir cana kıymamış veya yeryüzünde fesat çıkarmamış birisini öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibidir."

"Âyetin mânâ-yı işarîsiyle, bir mâsumun hakkı, bütün halk için dahi iptal edilmez. Bir fert dahi, umumun selâmeti için feda edilmez. Cenâb-ı Hakkın nazar-ı merhametinde hak haktır, küçüğüne büyüğüne bakılmaz. Küçük, büyük için iptal edilmez. Bir cemaatin selâmeti için, bir ferdin rızası bulunmadan, hayatı ve hakkı feda edilmez. Hamiyet namına, rızasıyla olsa, o başka meseledir."

"Adalet-i izafiye ise, küllün selâmeti için cüz'ü feda eder. Cemaat için, ferdin hakkını nazara almaz. Ehvenüşşer diye bir nevi adalet-i izafiyeyi yapmaya çalışır. Fakat adalet-i mahzâ kâbil-i tatbik ise, adalet-i izafiyeye gidilmez. Gidilse zulümdür."

"İşte, İmam-ı Ali Radıyallahü Anh, adalet-i mahzâyı Şeyheyn zamanındaki gibi kâbil-i tatbiktir deyip, hilâfet-i İslâmiyeyi o esas üzerine bina ediyordu. Mukâbilleri ve muarızları ise, 'Kâbil-i tatbik değil; çok müşkülâtı var' diye, adalet i izafiye üzerine içtihad etmişler. Tarihin gösterdiği sair esbab ise, hakikî sebep değiller, bahanelerdir." [9]

Hz. Zübeyr ve Hz. Talha (RA), Hz. Ali'nin içtihadını öğrendikten sonra, Hz. Âişe (RA) ile Mekke'de görüştüler ve âsilerin üzerine yürümek için kuvvet toplamak üzere Basra'ya gitmeye karar verdiler.

Hz.Âli de (RA), Hz. Âişe, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr'in (RA) Basra'ya gittiklerini haber alınca, devletin bütünlüğünde bir parçalanma, bölünme olmaması için ordusuyla Basra'ya hareket etti ve **Zikar** mevkiinde konakladı. Hz. Ali (RA) mes'elenin sulh yoluyla halledilmesi için **Ka'ka** isminde bir elçisini Hz. Âişe, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr'e (RA) göndererek onlara, **tefrikanın fenalığını, birlik ve beraberliğin ehemmiyetini, herşeyin sulh yoluyla daha iyi hallolacağını** anlatmasını istedi. O da bu emir mucibince, Hz. Âişe, Hz. Talha ve Hz. Zübeyr'in yanına giderek onlara Hz. Ali'nin (RA) görüşlerini: **bu yaranın ilâcının sükûnet olduğunu, sükûnet teessüs ettikten sonra her tedbirin alınabileceğini, aksi halde fitne ve fesat çıkacağını, bunun da İslâm'a ve Müslümanlara getireceği sıkıntının büyük olacağını** izah etti. Onlar: *"Eğer Ali bu fikirde ise, aramızda bir görüş ayrılığı kalmamıştır."* dediler.

Bu neticeden her iki tarafın mensupları da memnun oldular. Böylece bir istikrar, bir sükûn, hali hâsıl oldu. Herkes kendisini emniyet ve huzur içerisinde görerek çadırlarına çekildiler.

Bu sulhdan, ziyade rahatsız olan münafık İbn-i Sebe, taraftarlarını toplayarak onlara:

"Ne yapıp yapıp harbi kızıştırmamız ve Müslümanları birbirine düşürüp kırdırmanız lâzım. Şayet bir netice alamazsak, bütün gayretimiz boşa gider; hedefe varamamış oluruz."

---

dedi. Ve savaşı başlatmak üzere yeni bir plân hazırladılar. Sabaha yakın saatlerde tatbika koyulacak bu yeni plân gereği, İbn-i Sebe kendi adamlarım Hz. Ali (RA) ile Hz. Zübeyr ve Hz. Talha'mn (RA) çadırlarının etrafında yerleştirdi. Bunlar daha sonra her iki tarafın çadırlarına baskında bulundular. Gürültü üzerine uyanan Hz. Zübeyr ve Hz. Talha (RA) "**Ne var, ne oluyor?**" diye sorduklarında, İbn-i Sebe'nin adamları, "*Hz. Ali'nin adamları (Kûfeliler) bize gece baskını yaptı.*" dediler.

Bu haber üzerine Hz. Talha ve Hz. Zübeyr (RA): "Anlaşıldı, Hz. Ali, harbi kesmekte samimî değilmiş." dediler.

Öte yandan gürültüyü işiten Hz. Ali (RA): "**Ne oluyor?**" diye sordu. Yine İbn-i Sebe'nin adamları: "**Karşı taraf bize gece baskını yaptı. Biz de püskürttük.**" dediler. Hz. Ali de: "**Anlaşıldı. Talha ve Zübeyr bizimle sulh mes'elesinde mutabık değilmişler.**" dedi. Böylece **on bin kişinin hayatına mâl** olan **Cemel Vak'ası** meydana geldi. Hz. Talha ve Hz. Zübeyr de bu harbde şehit düştüler. İbn-i Sebe, böylece Hz. Osman'ın (RA) katlinden sonra maksadına doğru mühim bir merhâle daha kat'etmiş oluyordu.

Hz. Ali (RA) Cemel Vak'ası'ndan sonra bir müddet Basra'da kaldı. Daha sonra oradan Kûfe'ye geldi. Müslümanların büyük bir kısmı, Fas'tan ta Çin hududuna kadar Hz. Ali'ye (RA) bîat etmişlerdi. Bîat etmeyen, sadece Suriyeli Müslümanlar kalmıştı.

Hz. Ali (RA) Şam Valisi Muâviye'nin ve dolayısıyla Suriye'nin biatini te'min etmek için, her zaman olduğu gibi sulh yolunu tercih ederek kendisine **Cerir** isimindeki bir adamını elçi olarak gönderdi.

İbn-i Sebe, Hz. Ali'nin (RA) mes'eleyi sulh yoluyla halletme teşebbüsü üzerine, her zamanki gibi sulh yolunu tıkamak için, yine harekete geçti. Çünkü, şayet sulh olursa, Hz. Ali (RA) bundan sonra ilk iş olarak İbn-i Sebe taraftarlarını ele alacak, suçlular tesbit edilince de akıbetleri çok kötü olacaktı. Şu hâlde, iki taraf da bir esas üzere barışacak olurlarsa, âsilerin hezimete uğrayacakları şüphesizdi. Onun için, mutlaka bu sulha mani olunmalı ve taraflar karşı karşıya getirilmeliydi.

İbn-i Sebe ve arkadaşları hâdiseleri kendi lehlerine çevirecek bir hâlin doğmasını bekliyorlardı. Nitekim, hâdiselerin seyri lehlerine cereyan etti. Çünkü, Muâviye, Hz. Ali'nin (RA) bu teklifini kabul etmemişti. Neticede her iki taraf da harb hazırlıklarını tamamlayıp Muharrem ayında **Sıffin'**de karşı karşıya geldiler.

Bununla beraber Hz. Ali (RA) ile Hz. Muâviye (RA) bu ayda harb etmemek için bir aylık bir mütareke yaptılar. Hz. Ali (RA) bu mütarekeyi fırsat bilerek, Hz. Muâviye'ye sulh için yeniden hey'etler yolladı.

İbn-i Sebe, harbe mani olmak için giden hey'etler içine Hâtemoğlu Adiy ve Sebt gibi adamlarını soktu. Bu adamlar Hz. Muâviye'yi mütecaviz bir lisanla tehdit etmişler ve

---

O'na karşı, "*Siz de Cemel Vak'ası'nda hezimete uğrayanlardan daha perişan olacaksınız...*" gibi tahrik edici sözler sarfederek muhtemel bir sulha mani olmuşlardı.

İbn-i Sebe ve adamları, bir taraftan da Hz. Ali'nin ordusunu bir an evvel harbe girmeye teşvik ediyor ve onlara, "Şamlıların da Cemel Vak'ası'ndakiler gibi hezimete uğrayacaklarını" telkin ediyorlardı. Neticede taraflar yine karşı karşıya geldiler ve Sıffin Muharebesi vuku buldu.

İbn-i Sebe, bu dahilî harblerle esas maksadına yaklaşmış oluyordu. Çünkü, onun asıl maksadı, İslâm itikadına hurafeler sokarak onu aslî safiyetinden çıkarmaktı.

Bugün kavga eden mü'minler yarın barışabilir ve tekrar biraraya gelerek İslâm birliğini yeniden te'sis edebilirlerdi. Müslümanlar arasında tâ kıyamete kadar devam edebilecek bir ihtilâf çıkararak onları inanç yönünden parçalamak, hiziplere ayırmak icab ediyordu. Şimdi yapılacak en önemli iş, itikadları aslî çizgisinden saptırmak için dine hurafeler sokmak idi. İbn-i Sebe bu işe, **Ehl-i Beyt** muhabbetini istismar etmekle başladı. Ehl-i Beyt'in en ateşli bir taraftarı olarak sahneye çıktı. Hilâfetin baştan beri Hz. Ali'nin hakkı olduğunu ve O'ndan haksız olarak gasbedildiğini etrafa yaydı. Hz. Ali ve evlâtlarını, **İlâhlar Hanedanı** haline getirerek, İslâm Dinini Hristiyanlıkta olduğu gibi tevhid esasından saptırmaya tevessül etti.

*Sonunda İbn-i Sebe başkanlığındaki bir grub, Hz. Ali'nin (RA), huzuruna çıkarak O'na: "**Sen Rabbimizsin, İlâhımızsın.**" dediler. Hz. Ali, bu müşriklerin bir kısmını yaktırdı[10]. İbn-i Sebe'yi ise, ordu içinde taraftarlarının çokluğu sebebiyle, fitne ve zaafa yol açacağı endişesinden, yaktırmaktan vazgeçti. İran'ın eski hükümet merkezi olan Medayin'e sürdürdü.*

Ne yazık ki, Medayin, İbn-i Sebe'nin sapık fikirlerinin üretilmesine çok müsaid bir zemin idi. İbn-i Sebe burada, vaktiyle Hz. Ali'den kaçan Haricîlerle görüştü ve reisleri Evfa oğlunu buldu. Evfa oğlunun Hz. Ali'ye karşı bir harekette bulunmak istediğini anlayınca, ona: "*Böyle bir hareketle Ali'yi mağlûb edemezsiniz, ancak siz mağlûb olursunuz.*" dedi. Evfaoğlu, İbn-i Sebe'ye fikrini sorunca, o da: "*Üç fedai ile bu işi hallederiz.*" dedi. Bu konuşmadan sonra, **Hz. Ali, Hz. Muâviye ve Hz. Amr İbnü'l-Âs**'ın öldürülmesinde mutabık kaldılar. Bu maksatla üç suikastçıyı yola çıkardılar. Üç sahâbî, Ramazan'ın 17'nci günü sabah namazını kıldıracakları sırada öldürüleceklerdi. Takdir-i İlâhî ile Hz. Muâviye ve Hz. Amr İbnü'l-Âs bu suikastten kurtuldular. Fakat **İbn-i Mülcem** isimli suikastçi Hz. Ali'yi, şahadetine sebep olan zehirli bir kılıç ile yaralamaya muvaffak oldu.

İbn-i Sebe, İbn-i Mülcem'i Hz. Ali'yi öldürtmek üzere yola çıkardıktan sonra Meymun oğlunu birkaç adamıyla Kûfe'ye göndermişti. Meymun oğlu orada: "*Ali ölmedi, uruç*

---

etti, semâya çıktı. Şimdi o, bulutların üzerindedir. Çok geçmeden geri dönecek ve kılıcıyla bütün dünyaya adalet dağıtacaktır..." gibi hurâfeler yayacaktı.

İbn-i Sebe, yakın mesai arkadaşları ile beraber İran'da yapacakları ihanet faaliyetlerinin plânlarını hazırladılar ve çalışmaya koyuldular. O günkü içtimaî durum da onların bu plânlarını tatbik son derece elverişli idi. Şöyle ki:

İslâmiyet çok kısa bir zamanda geniş bir sahaya yayılmıştı. Bu derece geniş ve yaygın bir coğrafya üzerinde İslâm'ın bütün mânâ ve inceliklerini, hikmet ve hakikatlarını, yeni Müslümanlığı kabul etmiş milletlere, intikal ettirmek, mizaçları farklı kavimleri İslâmî potada eritmek ve yoğurmak, henüz yeni kurulmuş bir **İslâm Devleti** için fevkalâde zor bir işti. İslâm'ın ulaştığı her yerde, İslâm'a kitleler halinde katılmalar oluyordu. Gerçi bu durum, Müslümanları sevindiriyordu. Fakat, manevî hamur gerekli şekilde yoğrulamıyor, ideal mânâda Müslümanlar pek yetişemiyor, dolayısıyla da ideal duyuş ve yaşayış açısından Müslümanlar arzu edilen kıvamda bütünleşemiyordu. Halk tabakaları, işlenmemiş ham toprak gibiydiler. Bu durum, bilhassa kendini İran'da açık bir şekilde gösteriyordu.

Yeni Müslüman olmuş kimseler, eski yanlış inançlarından bütün bütün kurtulmuş değillerdi. Asırlardan beri süre gelmiş hurafe ve bâtil inançların te'sirinde kalarak ruhları, akılları, kalbleri boyanmış bu insanlara İslâm'ın vehim ve hayâlâtтан, düzmece ve hurâfattan uzak olan berrak, net, safi hakikatların olduğu gibi kabul etmek hayli zor geliyordu. İslâmiyet bu mutaassıp insanlarca hakkıyla hazmedilemiyor ve hak din, kalblere ve hislere tam manâsıyla yerleştirilemiyordu. Psikolojik olarak istiyorlardı ki eski inançlarını, örf ve an'anelerini de İslâmiyetle birlikte devam ettirsinler. Diğer taraftan, hilâfet makamı da, bu ülkede ikaz ve irşad hizmetini gereken seviyede yapamıyordu. O beldelerdeki insanlara, İslâm'ı bütün müesseseleriyle yerleştirme ve onların şüphe ve tereddütlerini izale etme hizmeti, büyük ölçüde aksıyordu. Zira, İslâmiyet gayet geniş bir sahaya yayılmış, sahâbelerin büyük bir kısmı iç fitnelerde vefat etmiş, diğer bir kısmı uzlet hayatını tercih etmiş, bir kısmı da içtimaî hayata müdahâle edemeyecek kadar yaşlanmıştı.

Bu mühim vazifenin ihmal edilmesi neticesinde, bu yeni beldeler uzun süre hamisiz ve sahipsiz kaldı. Fetih zamanında aldıkları ilk feyiz ve ilimle Kur'ân'a ve imana ait hakikatları tamamıyla ihata edememişlerdi. Bu sebeble henüz hak ve bâtili, hurafe ve hakikati temyiz edecek duruma gelmemişlerdi.

İşte, Yahudi gibi derras bir kavim, bu içtimaî durumdan istifade etmeyi başardı.

İbn-i Sebe'nin, İran'da menfî fikirlerini yerleştirmesinde mühim bir faktör de halkın psikolojik yapısıydı. Onların iç dünyasında, akıldan ziyade his hükmediyordu. Gönülleri hakikatten ziyade efsane ve hurafelere açıktı. Hâdiseleri mantık ve muhakeme uyumu içinde tahlil edemiyor, fikir süzgecinden hakkıyla geçiremiyorlardı.

Diğer taraftan asırlarca süren saltanatlarının ve millî gururlarının, vaktiyle köle

---

addettikleri Araplar tarafından söndürülmesini de bir türlü hazmedemiyor, akıl plânında olmasa bile, his plânında İslâmiyete karşı bir hazımsızlık gösteriyorlardı.

İbn-i Sebe, bütün bu faktörleri değerlendirmesini bildi. Arkadaşlarını toplayarak onlara, "Biz asıl harbe yeni başladık. Bilmiş olun ki, bu, Müslümanlar arasında kıyamete kadar devam edecek bir harbtir. Şimdi, biz Ali'yi takdis edeceğiz ve ettireceğiz. O'na, yerine göre 'ulûhiyet' izafe edeceğiz, yerine göre 'peygamberdir' diyeceğiz, yerine göre de 'hilafetin, Ali'nin hakkı olduğunu, fakat Ebûbekir, Ömer ve Osman'ın O'nun bu hakkını gasbettiklerini' anlatacağız."

İbn-i Sebe ve arkadaşları, bu kararı aldıktan sonra etraflarındaki adamlarını, bu fikirleri yaymak üzere vazifelendirdiler.

Bunlar, "Hilâfet Ali'nin hakkı idi. Hilâfete lâyük Ali ve evlâtlarıdır. Bu hak, onlardan gasbedildi. Üç halife, bilhassa Ömer, bu hakkı gasbetmekle Allah'ın iradesine karşı geldiler... Allah'ın iradesine itaat için Ali'den yana çıkmak lâzımdır..." diye telkinlere başladılar. Bu telkinler, halk tarafından kabul görünce, daha da ileri giderek insanlara ilâhlık isnad eden **Hulûl Akidesini** İslâm inancına sokmak için gayret gösterdiler. İslâm inancını aslî çizgisinden saptırarak, tevhid akidesine taban tabana zıt bir itikadı yaymaya başladılar. **Hulûl Akidesi** İranlıların eski dinlerinde de vardı. Bu bakımdan, bu bâtil itikad onlarda kolaylıkla taraftar buldu.

Önce, Hz. Ali'ye (RA) ilâhlık izafe ettiler. Daha sonra, bu ilâhlığın, O'nun evlâtlarına da intikal ettiği dâvasında bulundular ve neticede İran'da bir ilâhlar hanedanı ortaya çıktı.

Hz. Ali'nin (RA) vefatında İbn-i Sebe, "*Ölen Ali değil, O'nun suretine giren bir şeytandır. Ali şimdi göklere çıkmış ve bulutlar üzerinde taht kurmuştur.*" diyerek, O'nun ölümüne hulul akidesi paralelinde bir yorum getirdi.

Böylece, Mısır'da **Sebeiyye Mezhebi** nin kurulmasıyla tohumu atılan **Şîlik**, İran'da yeşermeye, gelişmeye başladı. Ve bundan yirmiden fazla fırka (kol) türedi.

Bu Şiâ fırkalarını ve itikadlarındaki sapıklıkları kısaca tarif edelim :

1. Sebeiyye Fırkası: Kurucusu, Abdullah İbn-i Sebe'dir. Temel inançları; Hz. Ali'ye ve evlâtlarına ulûhiyet isnad etmektir. O'nun ölmediğini, aslında ölenin, O'nun kılığına giren bir şeytan olduğunu iddia ederler. Hz. Ali ise, göğe çıkmıştır. Gök gürlemesi O'nun sesi; şimşek çakması ise, O'nun kamçısının şakırtısıdır.

2. Kâmiyye Fırkası: Bu fırkaya göre, imamet (imamlık) bir nûrdur. İmam, aynı zamanda nebidir de. Sahâbeyi tekfir ederler. Bir taraftan Hz. Ali, **nûrdur** derler, diğer taraftan da hakkını aramadığı için de küfrüne hükmedecek kadar acîb bir divanelik ve tenakuza düşerler.

3. Ulyaniyye Fırkası: Hz. Ali ve oğullarına ulûhiyet isnad eden bu fırka

---

mensupları, Hz.Peygamber'in (SAV) O'nun tarafından gönderildiğine inanırlar.

4. Muğayriyye Fırkası: Bunlar, Cenâb-ı Hak için "*Nurdan bir recül (erkek) sûretindedir ve başında nurdan bir tâc vardır.*" derler ve daha böyle sayısız köhne hurafe ve efsanelere inanırlar ki, insan olarak bunları saymaktan hayâ ettim, utandım.

5. Mensuriyye Fırkası: "*İmamlar masumdur, peygamberler hatâdan hâli değildirler, imamlar mertebeye peygamberlerden daha üstündürler; Allah insan sûretindedir...*" gibi yine sayısız hurâfe ve efsanelere dayanır.

6. Hatabiyye Fırkası: Bunlara göre; Dünya ebedîdir. Cehennem diye bir şey yoktur; lezzet Cennet; elem Cehennem'dir. Bunlar, haram, helâl tanımazlar.

7. Haşimiyye Fırkası: Cenâb-ı Hakk'ı insan sûretiyle yâd eder, "*Kendi karışıyla yedi karıştır, şöyledir, böyledir...*" şeklinde safsatalar ileri sürerler.

8. Numaniyye Fırkası: Şeytaniye ismi de verilen bu fırka, Haşimiyye fırkası gibi, Cenâb-ı Hakk'a insan sûreti izafe ederler.

9. Yunusiyye Fırkası: Cenâb-ı Hakk'ın, arş üzerinde oturduğunu ve melâikelerin daima O'nu gördüklerini iddia ederler.

10. Nasriyye Fırkası: Cenâb-ı Hakk'ın, Hz. Ali ve oğullarına hulûl ettiğini, yani, onlarla bütünleştiğini iddia ederler.

11. Cenahiyye Fırkası: Bunlar, "*Allah'ın ruhu Hz.Âdem'de (A.S.) idi. O'ndan sonra diğer peygamberlere intikal ederek geldi. En sonra da 12 İmam'a intikal ederek geliyor.*" şeklinde hezeyanlarda bulunurlar.

12. Gurabiyye Fırkası: Bu fırka mensupları, "*Peygamber Efendimiz'in Hz. Ali'ye olan benzerliğinin, 'gurabın guraba' (karganın kargaya) benzeyişinden daha ileri olduğunu ileri sürerek, Cebrail'in (A.S.) yanlışlıkla vahyi Hz.Peygamber Efendimize götürdüğünü*" iddia ederler.

13. Zerrariyye Fırkası: Allah'ın, hayat sıfatının dışındaki diğer sıfatlarının hadis, yani sonradan olduğuna inanırlar.

14. Zerramiyye Fırkası: Bunlar da "*İmamet Hz. Ali'den (RA) oğlu Muhammed Hanifiye'ye, O'ndan da diğerine intikal etti...*" derler.

15. Mufavvize Fırkası: Bunlar, "*Cenâb-ı Allah, sadece Peygamber Efendimizi yarattı. Peygamberimiz de yeri göğü, kâinatın tamamını yarattı.*" şeklinde bir cehâlete saplanmışlardır.

16. Bedaiyye Fırkası: Bunların durumu çok daha acîbdir. Zira, Cenâb-ı Hakk'ın,

---

yarattıklarının evvel ve âhirlerini düşünmeden yarattığını söyleyecek kadar ahmaklığa saplanmışlardır.

17. Benaniyye Fırkası: Nasriyye fırkası gibi, hulul akidesini kabul ederler.

18. Salihyye Fırkası: *İtikadda Mûtezile, amelde Hanefîdirler.*

19. Süleymaniye Fırkası: Bunlar, Hz.Ebû Bekir ve Hz.Ömer'in (RA) imametlerini kabul etmekle beraber, Hz. Ali (RA) yerine bunların imam olmalarını hatâlı kabul ederler.

20. Cârudiyye Fırkası: Peygamberimizin imamet hakkındaki sözlerinin gerçekte Hz. Ali'ye (RA) dair olduğunu, O'nu imam kabul etmeyen Sahâbe-i Kirâm'ın -hâşâ-kâfir olduğunu iddia ederler.

21. İmamiyye Fırkası: Onlara göre, Hz.Peygamber (SAV), Hz. Ali'yi (RA) bizzat imam tayin etmiştir. Mûteâkip imamları da, Resûlullah'ın vasiyeti gereği hep o seçer. Bunlar, imamet mertebesiyle nübüvvet mertebesini birbirine denk tutarlar. Şu farkla ki, imama vahiy gelmez, derler. Bu fırka mensupları daha ziyâde **İran, Irak ve Pakistan**'da taraftar bulmuştur. Azim bir hataları daha var ki, o da, sahâbeyi tekfire cür'et etmeleridir.

22. İsmailiyye Fırkası: Irak'ta ortaya çıkmıştır. Bilâhare, Hindistan, Pakistan, İran ve Afrika'nın bazı bölgelerinde tutunmuştur. Bu mezheb sahiplerince din perdesi altında saltanat yolu açılmaya çalışılmış ve sonunda İbn-i Meymun'un torunlarından **Ubeydullah** isimli birinin başkanlığında bir devlet kurulmuş ve bu devlet bilâhare Şam'dan Fas'a kadar genişleyerek İmparatorluk hâline gelmiştir. 270 sene hüküm sürdükten sonra, hicrî 567 senesinde yıkılmıştır. Bunlara, **Bâtînîler** de denir.[11]

Bu mezheb, İslâmiyet'ten önce intişar eden ve halkın malını, sahip olduğu her şeyini, hattâ kadınlarını dahi ortak kabul eden, mübah kılan ve sözde eşitliği ve sulhu umumîyi böylece te'sis iddiasında olan **Mezdek** isimli bir sapığın ortaya attığı fikirlerden çokça etkilenmiştir.

Kendi mezheplerinin imamlarını başkalarından ayrı olarak ilâhî feyze mazhar kabûl ederler. Onlara göre, imamları masumdur, hatâdan ârîdir, günah işlemez, yaptıklarından sorumlu tutulamaz. Zira, imamlar, başkalarının bilmediği şeyleri bilirler.

Esasen, İsmailiyye mezhebine yukarıda sıraladığımız asılsız inançları sokan, IX.asır başlarında bu tarikata hususî ve siyasî maksatlarla giren **Yahudi dönmesi Abdullah İbn-i Meymun**'dur. O'nun İsmailiyye mezhebini seçmesi sebepsiz değildir. Diyebiliriz ki, Yahudi Hahambaşı Abdullah İbn-i Sebe'nin İslâmiyete vurduğu darbenin bir benzerini, bu, yani Abdullah İbn-i Meymun vurmuştur. Nasıl ki, İbn-i Sebe, Hz. Ali (RA) ve oğullarını istismar ederek fitneyi ateşlendirmişse, İbn-i Meymun da, Evlâd-ı Resûl olan Ca'fer-i Sâdık ve oğlu İsmail'i istismar ederek, maalesef, sapık

---

fikirlerini çok değişik perdeler altında yayabilmiştir. Tarihte, kan dökücülükte eşine nadir rastlanan İbn-i Meymun, neticede nice Müslümanların dinden çıkmalarına da sebep olmuştur.

İbn-i Meymun, bu tarikatı gizli ve siyasî bir cemiyet ve komite haline getirdi. Zerdüş Dininin yedi prensibini örnek alarak, kendi tarikatına giren sofilere yedi dereceye ayırdı. Tarikatın piri olarak kendisi de yedinci dereceye oturdu ki, bu merteye -hâşâ- Allah'tan doğrudan doğruya emirler alan **imamlık** makamıydı. Bu makamda bulunan imam, o kadar salâhiyetliydi ki, helâli haram, haramı da helâl yapabiliyordu. Ona mübah olmayan hiçbir şey yoktu.

Bu tarikatta ileri gidenler zamanla kendileri ibadetten istinkâf ettikleri gibi, başkalarını da ibadetten uzaklaştırdılar ve sonunda onların dinden çıkmalarına sebep oldular. Hattâ Cennet ve Cehennem'in bu dünyada olduğunu, insanın zevk ü safa içinde, keyfince bir hayat yaşaması lâzım geldiğini ileri sürerek âhireti inkâr ettiler ve ettirdiler.

*Şiâ itikadını taşıyan fırkalar içinde tarih boyunca en tahripkârı bu **İsmailiyye** fırkası, diğer adı ile **Bâtınîler** olmuştur. Asya'nın başı dönmüş bu kanlı anarşistleri, fikirde, itikadda, ahlâk ve hayatta fesat çıkartmışlar; İslâm âleminde yıllarca süren sükûn ve huzuru bozmuşlardır. Bu anarşistlerin başında **Şeyh-i Cebel** diye anılan **Hasan Sabbah** ve onun cennet fedaileridir.*

Hasan Sabbah [12] Şia'nın Bâtıniye koluna mensup olup, Şia hareketinin gelmiş geçmiş en büyük bozguncularından biridir. Asya'da ilk defa kelimenin tam mânâsı ile anarşizmi o müesseseseleştirmiştir. Alamut Kalesi'nde sistematik bir biçimde her türlü terör hareketlerini plânlamış, tatbik sahasına koymuştur.

Hasan Sabbah, **Selçuklu İmparatorluğu**nun imansız bir düşmanı idi. Maksudı, **Selçuklu İmparatorluğu**'nu yıkmak, Şia fikriyatının gelişmesine engel olan bu güçlü devleti ortadan kaldırmaktı. Bu gayesini tahakkuk ettirmek için **Cennet tasvirlerine uygun** bir bahçe inşâ ettirdi. Bu bahçede göz kamaştırıcı köşkler yaptırdı. Bu bahçede ve köşklere hususî yetiştirilmiş şarkıcılar, Cennet hurilerini andırır genç kızlar vardı. Hasan Sabbah'ın adamları değişik muhitlerden, 20 yaşlarında, cesaretli, atılgan gençleri toplayarak Alamut Kalesi'ne getirirlerdi. Bu gençlere önce Cennet ve Cennet'in zevk ve safâları anlatılırdı. Bilâhare bu gençler uyuşturucu maddeler ile uyutulur **Cennet Bahçesine** indirilirdi. Orada ayılan gençler, gözlerini açtıklarında karşılarında muhteşem köşkler, hûri misâl kızlar, rengârenk çiçekler, meyva bahçeleri görünce, Hasan Sabbah'ın müjdelediği Cennet'e girdiklerine gerçekten inanırlardı. Günleri zevk u safâ ile geçerdi. Bir müddet sonra tekrar uyuşturucu ile uyutulur ve Cennet bahçesinden çıkartılırlardı. Artık bu gençlerin en büyük arzuları, Hasan Sabbah'ın bu Cennet bahçesine tekrar girebilmek olurdu. Şeyhü'l-Cebel Hasan Sabbah bu derras plâni ile birtakım gençleri kendine bağlamış, onları kendisinin **intihar timleri** haline getirmişti. Şiâ Şeyhi Hasan Sabbah bir kimseyi öldürtmek istediği zaman, bu gençlerden birisini çağırır,

---

"Git filân kimseyi öldür, bu işi başarır gelersen seni Cennet'e gönderirim.
Eğer ölürsen meleklerimi gönderir seni Cennet'e aldırım."

derdi. Böylece Cennet aşkı ile yanıp tutuşan bu gençler, şeyhin bu emrini mutlak bir teslimiyetle yerine getirir, istenen adamı ne pahasına olursa olsun öldürürlerdi.

Hasan Sabbah, tam 33 yıl **Alamut Kalesi**'nde, bu kanlı faaliyetlerini sürdürdü. İran şîîlerinin bu anarşist şebekesi, yüzlerce, binlerce Müslümanın kanına girdiler. İçtimâî sükûnu kaçırdılar, terör estirdiler. Dirayetli bir devlet adamı olan, Selçukluların dünyaca meşhur veziri, **Nizâmülmülk**'ü şehid ettiler. Şiilerin yayılmasına mani gördükleri âlim ve fakîhler, Hasan Sabbah'ın fedaileri tarafından katledildiler.

Şiâ Şeyhi Hasan Sabbah'tan sonra, hâlefleri de aynı yoldan yürüdüler. **Selçuklu veziri Ebû Nâsır**, bunlar tarafından katledildi. **Halife Müsterşid** de bu anarşistler tarafından şehid edildi.

Bâtînîlerin tarih boyunca yapmış oldukları tahripler yalnız masum ve müdafaasız insanları öldürmekle kalmamış, bunlar, aynı zamanda şehirler basmış, kervanlar yağmalamış, mukaddes beldelerde bile kan dökmekten geri kalmamış, katliâm yapmışlardır. Meselâ, Şia'nın Bâtîniye koluna mensup Cennabi oğlu Ebû Tahir, etrafına topladığı birkaç bin çapulcuyla hicri 311 yılında hacca gitmekte olan hacıları pusuya düşürerek çoğunu kılıncıdan geçirdi, mallarını yağmaladı.

Hicrî 317 yılında da aynı çete yine Hac mevsiminde Arafat'tan Mekke'ye dönen hacılara saldırarak hepsini kılıncıdan geçirdi. Bu toplu katliâmdan kurtulan bir kısım hacılar Kâbe-i Muazzama'ya sığındılarsa da bu anarşistler, Kâbe'ye girdiler ve onları da Beytullah'ın içinde şehid ettiler. Hattâ bir kısmının cesetlerini zemzem kuyusuna attılar. Kabe'nin örtüsünü yağma ettiler. Ebû Tahir, Kâbe'nin kapısını ve Hacerü'l-Esved'i söküp götürdü. Hicri 339 yılına kadar tam 22 sene Hacer-ül Esved bunların elinde kaldı. O zamanki Bağdat hükümeti bu gözü dönmüş Şiâ çapulcularından Hacerü'l-Esved'i geri almak için 50.000 altın teklif etti. Bu teklifi reddettiler. Nihayet Afrika'daki Fâtımîlerin **Mehdi** sinin şiddetli tehdidi üzerine Hacerü'l-Esved'i iade ettiler. [13]

[1] M.S. 70 yıllarında Romalıların Yahudileri Filistin'den uzaklaştırmasından sonra Yahudiler, kabile kabile Arabistan, Hicaz ve Yemen'e yerleşmişler ve buraları İkinci "**Arz-ı Mev'ud**" saymışlardı. Kısa zamanda buraların servet, mülk ve arazilerini ellerine geçirmişler, bir taraftan Musevîliği yaymaya çalışırken, diğer taraftan da halkı alabildiğine sömürmüşlerdi. Bir ara Yemen Hükümdarı Musevîliği kabul edince, Yahudiler Yemen'de ağırlıklarını hissettirmeye başlamışlardı. Fakat, islâmiyetin doğuşu ve hızla yayılması onları endişeye sevketmişti. Nitekim Hicaz ve civarında islâmiyetin yayılmasıyla mağlûb ve makhur olarak oralardan sökülüp atılmışlardı. Mekke ve Medine'deki Yahudilerin Müslümanlar karşısında uğradıkları bu

---

mağlûbiyet, Yemen Yahudilerini son derece rencide etmişti.

[2] Maide Suresi 5/82

[3] Bakara Suresi 2/61

[4] Ziyaeddin Gümüşhanevî, Netaic-i i'tikadiye, s. 86

[5] Abdullah ibn-i Sebe hahambaşıydı ve büyük bir komiteciydi. Hz. Osman (ra) zamanında Yemen'den Medine-i Münevvere'ye gelerek zahiren Müslüman olmuştu, ilk nifak ve ihtilâf tohumlarını burada atmaya başladı, İslâmiyet'i içinden yıkmak için büyük gayret gösterdi. Bu Yahudi dönmesinin maksadı, Pavlos'un Hristiyanlığa yaptığı gibi, İslâm akaidini ifsad ederek Müslümanlığı çığırından çıkarmak ve Müslümanları birer hurâfeci ve hayalperest haline getirmektir. Şunu hemen ifâde edelim ki, Yahudilerin İslâm Dini'ne düşmanlıkları Peygamberimizin (sav) doğumu ile başlamıştı. Onlar, Tevrat'tan mülhem olarak Âhirzaman Peygamberi'nin gelişini bekliyorlar, lâkin onun, kendi milletlerinden olacağını zannediyorlardı. Zanlarının hilâfına, Âhirzaman Peygamberi Kureyş'ten gelince, bu hâl onların kin ve hasedini galeyana getirdi. Bütün gayretlerine rağmen, gerek Resûlullah Efendimiz'in (sav) hayatında, gerekse Hz. Ebûbekir (ra) ve Hz. Ömer (ra) devirlerinde Müslümanlar arasında en ufak bir fitne sokmaya muvaffak olamadılar. Hz. Osman (ra) devrinin sonlarına doğru ellerine bazı fırsatlar geçti. İbn-i Sebe de bu fırsatları en iyi bir şekilde değerlendirmeyi başardı.

[6] Prof. Muhammed Ebû Zehra, Mezhebler Tarihi, s. 39.

[7] İbn-i Sebe Hristiyanlıktaki ricat fikrini taraftarlarına kabul ettirerek onları galeyana getirmeyi başarmıştı. İbn-i Sebe, halka, "Hz. İsa'nın geri döneceğine inandığınız halde, neden Hz. Peygamber'in (sav) tekrar geri döneceğine inanmıyorsunuz? Halbuki, şu âyet-i kerîme Hz. Peygamber'in (sav) tekrar geri döneceğini bize bildirmektedir: **"Herhalde O Kur'ân'ı senin üzerine farz kılan (Allah), seni (tekrar) dönülecek yere döndürecektir."** İbn-i Sebe, yukarıdaki âyeti kendi fikrine delil getiriyor ve Hz. Peygamber'in (sav) geri gelmeye Hz. İsa (as)'dan daha fazla hak sahibi olduğunu telkin ederek halkı ifsat ediyordu. Halbuki, bu âyet-i kerîmenin mânâsı İbn-i Sebe'nin iddia ettiği gibi değildir. Bu âyet-i kerîme, Hicret sırasında nazil olmuştu. Resûlullah (sav), Mekke'den hicretinde, el-Cuhfe denilen yere geldiği zaman, doğup büyüdüğü Mekke'den ayrılışın ızdırabını duyarak kederlenmiş ve Cenâb-ı Hak, Resûl-i Edîb'ini (sav) teskin ve teselli için bu âyeti inzal buyurmuş ve onun tekrar Mekke'ye döneceğini haber vermişti.

[8] Görüldüğü gibi, Hz. Ali (ra) ile Hz. Talha (ra) ve Hz. Zübeyr (ra) arasındaki ihtilâf, içtihad farkından ileri geliyordu.

[9] Mektûbat

[10] Abdurrahman İbn-i Ahmed, Şerh-i Mevakıf, s. 624, H. 1286, İst.; Fahreddin

---

Razî, Muhassilu Kelâm, s. 177, H. 1323, Mısır. Hz. Ali (r.a) bir gün evinden çıkarken bu sapık gürühtan birkaç kişinin kendisine secde ettiklerini görmüş, onlara ne yaptıklarını sormuş. Onların kendisine "Sen, O'sun" dediklerini duyunca, hayretle: "Ben kimim?" demişti. Onlar da (hâşâ): "Sen O'ndan gayrı bir mabûd olmayan Allah'sın" demeleri üzerine celallenenek: "Bu söz küfürdür. Bundan tevbe ediniz. Yoksa sizi mahvederim" cevabını vermiş, onlara üç gün süre tanımişti. Verilen mühlet içinde tevbeye yanaşmadıkları için, Hz. Ali, bu sapık adamların yakılmasını emretmişti...

[11] Bâtınîlik, Kur'ân'ın zahir mânâlarını değil de, kendi akıllarınca bâtinî mânâlarını esas alarak amel eden fırkadır. Bunlar, meselâ, hacda yapılan "Yedi Tavaf emrini "Yediimama İşarettir" şeklinde tefsir ediyorlar, işte, böyle tefsirler yapa yapa, mensuplarını, dinden, şeriattan çıkarıyorlar

[12] **Hasan Sabbah**; Hümevriye sülâlesine mensup bir ailenin çocuğudur. Pederi Şia'nın en azgın kolu olan Hz. Ali'yi (ra) ilâh kabul eden-Gulat fırkasının en ateşli bir müntesibi idi. Hasan Sabbah ilk dersini babasından aldı. Korkunç derecede ihtiras sahibi idi. Karanlık ruhlu, karanlık fikirli bir dessay idi.

[13] İbnü'l-Esîr, el-Kâmil fi't-Tarih, c.8, s.307.